

Nedělní úvaha (kázání) na text Matoušova evangelia

V Lysé nad Labem, 32. neděli církevního mezidobí, 10. 11. 2019

O zabezpečení života

Neukládejte si poklady na zemi, kde je ničí mol a rez a kde je zloději vykopávají a kradou. Ukládejte si poklady v nebi, kde je neničí mol ani rez a kde je zloději nevykopávají a nekradou. Neboť kde je tvůj poklad, tam bude i tvé srdce. Nikdo nemůže sloužit dvěma pánům. Neboť jednoho bude nenávidět a druhého milovat, k jednomu se přidá a druhým pohrdne. Nemůžete sloužit Bohu i majetku. Pohleďte na nebeské ptactvo: neseje, nežne, nesklíží do stodol, a přece je váš nebeský Otec živí. Nemějte tedy starost a neříkejte: Co budeme jíst? Co budeme pít? Co si budeme oblékat? Po tom všem se shánějí pohané. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete. Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno.
(Bible, Matoušovo evangelium, 6. kapitola)

Kristus obklopen zpívajícími anděly, Hans Memling (1480), Royal Museum of Fine Arts, Antverpy

Perikopa o Zabezpečení života by se měla jmenovat spíš o království Božím. K němu totiž směřuje celá Ježíšova dlouhá řeč, království Boží je to bezpečné místo, kde o nic a nikoho nepříjeme a budeme pod péčí nebeského rodiče. Netřeba proto panikařit z každodenních starostí a stávat se kvůli nim otroky tohoto světa, nebeský domov ztratíme právě a jen tak, že na něj při své službě zapomeneme. To když se příliš soustředíme na službu pomíjivým jistotám tohoto světa.

Nebeský domov. Nepomíjející jistota. Království Boží. Zní to pěkně, ale je to taky hrozná křesťanská fráze, pod kterou si zpravidla neumíme nic představit. Co znamená termín Království Boží? Jedna populární formulace říká, že Království Boží je všude tam, kde si lidé odpouští a kde si pomáhají a kde se mají rádi, že je všude tam, kde člověk nežije jen pro sebe, ale pro druhé. V kontextu Ježíšova prvního kázání a v kontextu historické zkušenosti si myslím, že takto pochopené království Boží je utopie, pyšná lidská lež, ba že ani Ježíš by takto Království Boží necharakterizoval! Vždyť takové království „spravedlnosti“ chtěli v dějinách nastolit lidé už mnohokrát; ať už to byli Husité v Táboře, Novokřtěníci v Münsteru, Marx ve své ideji komunismu nebo třeba hnutí hippie celkem nedávno. I současná západní posedlost demokracií si dělá nároky na atributy Božího království. Jenže to dopadalo a dopadá vždy stejně. Lidé se spravedlivě nechovají, zneužívají výhod pro sebe, honí se za kariérou a benefity. Mohou se sexuálně stýkat všichni se všemi, ale láskyplný vztah jistoty nevytvářejí, lidé se nenávidí, závidí si, nedokáží si být rovni, touží být víc než ostatní. O to více však vytvářejí a proklamují iluze o společenské rovnosti, lidské lásce a spravedlnosti.

Také Kristus vnímá lidské činy a Boží vůli velmi protikladně. Svě kázání na hoře začal celou jednou kapitolou o vztahu člověka k člověku a svými pohledy tam zpochybnil běžně oslavovaný žebříček mezilidských hodnot. Ukázal, jak moc člověk podléhá ve věcech morálky generační módě či společenským tlakům (např. přikázání), snažil se rozbít lidskou (farizejskou) spokojenost a nadšení z lidské etiky. V další kapitole, ve které jsme dnes došli na samotný závěr, se Ježíš zaobírá naším vztahem k Bohu. A velmi důsledně v něm polarizuje svět a nebe, Boží vůli a lidskou náboženskou snahu. „*Nemůžete sloužit dvěma pánům,*“ říká pak Kristus v dnešním textu a shrnuje tak vlastně princip celé 6. kapitoly Kázání na hoře (i v ní obsažené Modlitby Páně). „*Nemůžete sloužit dvěma pánům,* nemůžete sloužit světu i nebi, nemůžete se zavděčit lidem i Bohu, přestaňte si to nalhávat. Jedno budete brát vždy vážněji a u druhého jen předstírat, že to berete vážně. Musíte se rozhodnout, zda v modlitbě mluvíte k Bohu nebo se snažíte oslovit a zaujmout lidi (Mt 6,5-8), zda se svými dobrodiními chcete zalíbit Bohu nebo populisticky budovat kariéru (Mt 6,1-4), zda se postíte kvůli Bohu nebo jen sobě, své pověsti či postavě (Mt 6,16-18). Člověk je posedlý sám sebou, lidstvím, lidskou společností, a to je vždy na úkor vztahu s Bohem, nebeským rodičem, Bohem Otcem. A vy se musíte rozhodnout,“ říká Ježíš, „zda vám záleží na tom, co si o vás myslí Bůh, nebo co si o vás myslí lidé. Snažíte-li se sladit obojí, nemáte-li pochybnosti o souladu vašeho a Božího chtění, pak ve skutečnosti jenom sami sebe obelháváte. Sloužíte jednomu a nikoli dvěma. Sloužíte člověku, sami sobě, a nikoli Bohu. *Nemůžete sloužit dvěma pánům, nemůžete sloužit Bohu i majetku.*“ Poněkud nešťastně tu Ježíš mluví o službě majetku, lépe by v tomto případě bylo použít slovo mamonu. To totiž mnohem lépe v řečtině i češtině vyjadřuje Ježíšovu myšlenku, jinotaj, slovní hříčku. Sloužíte-li MAMONU, pak sloužíte MÁMENÍ; obelháváte se, že sloužíte něčemu, na co se dá spolehnout. Lidské jistoty jsou iluze, říká Kristus. Člověk, společnost, lidské uznání, okolní svět, rukama postavený dům, váš pozemský domov. To vše berete vážněji než Boha. Jenže pravý domov, nepomíjející místo, které vám nikdo nevezme, je pouze jedno. U Boha, v nebi, v Božím království. Je jenom jedno bezpečné úložiště, jedna opravdová jistota, jeden bezpečný domov, jedno zázemí. Tady ve světě vám mohou vzít skoro všechno (slovy Ježíšova podobenství: *tady zloději kradou a vykopávají*), případně to může vzít samo za své (*mol a rez*) ale je jedno místo, jeden domov, který je pro vás otevřený, čeká v něm Váš Otec a bojí se, abyste k němu neztratili cestu. A to místo, to ZA-ZEMÍ (jak je ta čeština krásná),

bud' máte rádi (*je tam už dnes vaše srdce*), nebo jen předstíráte, že jej máte rádi, či jste na něj dokonce už dávno zapomněli – pak sloužíte pomíjivému.

Termínem služby, polaritou služby dvěma pánům, tím vším Ježíš krom jiného bourá iluze o lidské demokratické svobodě. Jsme a vždy budeme jen poddaní. A je důležité či. A Ježíš celou silou svého prvního kázání lobuje za panovníka nebeského, který je mnohem víc otcem než králem, jenž nabízí domov, ZÁ-ZEMÍ, trvalou a opravdovou hodnotu. I Ježíš je tady ovšem omezen výrazovými prostředky lidské řeči a svým okolím, kulturou a dobou. Používá proto termín „nebeské království“. Království je forma vlády, politikum. Svým způsobem forma nesvobody, kdy moc zákonodárnou, často i soudní a výkonnou má v rukou panovník, monarcha. Monarchismus je dnes zatracován, není chápán jako spravedlivý a dobrý systém vlády; zdánlivě je tak v Ježíšově řeči dobově podmíněný anachronismus. Jenže monarchismus má i své jasné klady. Odolává např. populismu voleb, brání sebeobohacování většiny na úkor menšiny, může být hrází davovým psychózám, konspiračním teoriím a jiným fake news, které hýbou společností. Monarchismus je schopen uskutečňovat vizi, která by v referendu neprošla. Může dávat dostatečnou sílu hrstce inteligence, která bude vždy společenskou menšinou. Výhody monarchismu mají však jednu slabinu. Každé království se vlastně točí, stojí a padá se svým panovníkem. Je-li dobrý, silný a moudrý, bývá jeho království oázou prosperity, ostrůvkem spravedlnosti. Známe to z pohádek. A z pohádek i historie také víme, jak nejisté jsou panovnické rody. Jeden princ dobrý, druhý zlý. Někdy dobrý start a špatný konec, neboť stáří neznamena vždy moudrost. Vzpomeňte na Šalamouna. Pohádky i biblické příběhy mohou být poučením o tom, jak vládnout dobře či špatně. Jak být dobrým či špatným králem. Jenže, jak nám ukazují příběhy krále Šalamouna či třeba našeho Karla IV., i v dobách zdánlivě dokonalého lidského kralování se ukrývá katastrofa, chyba, budoucí chaos, válka a zmar. Protože neumí člověk vládnout ... protože je to jenom člověk.

V Ježíšově kázání o království je proto třeba si všimnout onoho důležitého přívlastku. „*Boží*“. Království *Boží*. *Hleďte jeho spravedlnost, jeho království*. Boha všemohoucího. Království Boží je tam, kde se naplnila prosba: „Přijď království tvé“ – a nikoliv království mé či naše. Ale tady jsme zase u čehosi nejasného. Nejedná-li se jen o nějaké sladké sliby budoucnosti, máme-li už tady a teď pátrat po Boží spravedlnosti, jak to máme dělat? Copak Bůh nějak kraluje v tomhle světě? Copak nám zbývá něco jiného, než se budování spravedlnosti chopit zase a jen svými silami? A nebo snad, vidíme-li, kam to vede, máme tady jen pasivně čekat na ono "jednou", až Bůh udělá konečně pořádek? Spousta Kristových učedníků chápalo takto Kristova slova a na jejich základě také čekalo, že než zemřou, bude království Boží nastoleno. Jenže umírali a svět šel dál. Zdánlivě bez Boha, bez jeho vlády. Ve skutečnosti však již žili a umírali s královským synem po svém boku. Ano, panovník je již zde. A jako moudrý princ z leckteré pohádky přišel zatím inkognito, jako obyčejný člověk. Aby se rozhlédl, okusil úděl svých poddaných, aby poznal skutečné lidi, lidské strasti i radosti, lidské potřeby i schopnosti. Takto, bez pozlátka, viditelné moci a úřadu jej navíc neobklopuje lidské podlézání a přetvářka, a může tak snadno oddělit zrna od plev, dobré od špatných. Král v přestrojení není špatný pohádkový motiv. Panující Kristus i bezmocný Ježíš. Je tu a říká: "Přestaňte se strachovat, přestaňte panikařit. A přestaňte svým strachům sloužit. Hleďte především Boha a jeho království a (skoro jakoby s mávnutím ruky) to ostatní, jako zdraví, živobytí, domov, to dostanete taky."

Napadne nás, že Ježíš je v této své řeči příliš nábožensky koncentrován, chodí s hlavou v oblacích, a nevnímá, jak moc nás naše starosti dokáží svázat. Ono se to lehce řekne „nebojte se“ a „nestarejte se“, Království Boží je tu. Ale kdo by se nebál? A kam bychom přišli, kdybychom se nestarali? Nemůžeme přece žít jako nebeští ptáci, nemůžeme růst jako luční květiny. Máme přece odpovědnost za své rodiny, zvířata, děti i za práci, kterou děláme.

Žádný král, Ježíše nevyjímaje, nenabádá k tomu, abychom si všichni lehli na mez či dali ruce za záda. Ani Kristus nás neodrazuje od práce. Jen chce říct, že netřeba propadat panice. Ptáci také nepropadají panice. Ani polní lilie. Ježíš dává za příklad ptáky a kytky ne proto, že by byli ideálními prototypy jeho podaných, ale proto, aby na nich ukázal, čemu neslouží a neotročí. Místo paniky, obav z nejistoty, krásně kvetou a krásně zpívají. Jsou protikladem lidskému světu, který panice propadá. Ježíš si všímá, že tato lidská nejistota, strach, panika vedou lidstvo do špatné služby. Člověk přestává zpívat Bohu. Nechce mu kvést, líbit se mu. Ve své honbě za pozemskými jistotami podléhá MÁMENÍ, tj. pocitu, že hmotné zajištění ho nějak ukotví a zachrání. Člověk tak slouží této honbě, slouží kvůli ní lidem, a úplně zapomíná na důvod všeho, tj. všemohoucího krále, Boha stvořitele, jemuž by měl sloužit především. Proto Ježíš říká, že panice propadají pohané. Že strachování je znak bezbožnosti. Pohané vsázejí na jistoty, které jsou vlastně pomíjivými nejistotami. Slouží špatnému pánu a nemají tak už čas a místo pro Pána - Boha.

Nespornou devizou každého království je jeho panovník. Nejen jako jistota či ten, kdo se má postarat, ale také jako vzor, jako orientační bod. A tím je v našem případě královský syn, Ježíš Kristus. Boží království v plnosti, tj. naprosto zřejmě, neoddiskutovatelně a nevyvratitelně, ještě nenastalo. Ale skrytý následník trůnu je už tady. A právě on je odpovědí na všechny naše rozpory a otázky, jak to tedy s tou službou Bohu či lidem, s těmi strachy a obavami, máme dělat. V pohádce by takový skrytý a převlečený král Miroslav nabádal, abychom se chopili vidlí a cepů a šli nastolit pořádek či dobyli svých jistot. Jenže to je právě ta pohádková iluze o lidských schopnostech a lepším zítřku. V našem biblickém příběhu tak dělá následník trůnu přece jen něco jinak.

Podle měřítek tehdejší i dnešní společnosti Ježíš, syn Boží, nebyl nijak zvlášť úspěšný. Byl to člověk z lidu, spíš chudý, bez valného vzdělání a podle mínění farizeů nebyl ani dvakrát zbožný. Neodřikal se jídla a pití, nevyrůstal v klášteře čin na zámku, vyučil se řemeslu. Dalo by se říci „průměrný člověk“, který žije obyčejný život. Nenadával ani na politiku, neorganizoval odboj či povstání. Co tedy dělal Ježíš jinak, v čem je nám tento skrytý následník trůnu jistotou, vzorem, pomocí? Ježíšův život byl neustálou bohoslužbou. Neradil však k útěku do ústraní či odřikání. Ani k životu bez práce. Učil, že Bůh a obyčejný život nejsou nepřátelé. Život je dar od Boha. Jde však o to, jaký další rozměr životu dáme. Co bude v našem životě na prvním místě. Co bude v našem životě prioritou. Čím svůj život naplníme. Pokud jen starostmi, na Boha už místo nezbude. V Ježíšově životě však navzdory starostem kraloval Bůh. Nikdy nepřestával myslet na svého Otce v nebesích. A tak už v obyčejném životě Kristově Bůh kraloval. Ježíš nás učí, že království je královstvím, když má panovníka. Máme-li svého krále, na kterého myslíme, kterého respektujeme a kterého posloucháme a kontaktujeme, žijeme v království. Království funguje, když podání milují svého vládce. A to Ježíš dělá, ba učí to i nás, už jen tím, že nám tohoto krále představuje jako nebeského tatínka, který se rád (a tak trochu inkognito) vydává mezi své poddané.